

SILVA POCYTĖ APIE LIETUVININKŲ (MAŽLIETUVIŲ) TAPATYBĖS FORMAVIMOSI YPATYBES

Tautinio identiteto problema bendraeuropiniame kontekste iškilo XIX amžiuje, vykstant tautų modernėjimo procesui. Tautinis identitetas — tai tautinė savimonė, tautą vienijančių vertybių — kalbos, kultūrinių tradicijų, tautinės vienybės — bendra savivoka. Didžiojoje Lietuvoje tautinės savimonės pajautimas buvo vienas iš reikšmingiausių aspektų XIX a. pabaigoje besiformuojant lietuviškajam nacionalizmui ir gimstant nepriklausomos valstybės kūrimo idėjai. XIX a. istorinis romantizmas atgaivino didlietuvių buvusios Lietuvos valstybės galybės viziją, o mažlietuvių svarbiausia kelių šimtmečių istorinės raidos išdava tapo „savos“, lietuviškos, valstybės atminties neturėjimas. Anot Vytauto Kavolio, „tai, ką Didžiąjai Lietuvai reikš kunigaikščių atmintis, Mažajai Lietuvai paliko religinės knygos ir Donelaitis; ne mažiau prasminga, bet trumpesnė ir „pilkesnė“ istorija“.

Nagrinėjant XIX a. antrojoje pusėje Rytų Europoje vykusius nacionalinius judėjimus yra išskiriamas svarbus inteligentijos — dvasininkų, mokytojų, gydytojų — sluoksnio vaidmuo skelbiant ir absorbuojant tautines idėjas. Istorikai, tyrinėdami mažlietuviškos visuomenės socialinės raidos aspektus, išskiria jos ne iki galo susiformavusią struktūrą, būtent labai menką inteligentijos sluoksnį.

Rytų Prūsijos ekonominiu pagrindu, nepaisant jau anksčiau minėtų sparčių industrializacijos tempų visoje Vokietijos imperijoje, išliko agrikultūrinė gamyba, kurios raida šiame regione, kaip ir Vakarų Prūsijoje, 1882—1907 m. laikotarpiu buvo beveik du kartus spartesnė už žemės ūkio plėtrą pramoninėse Vestfalijos ar Reino srityse. Tokia ūkio sankloda atspindėjo ir miesto bei kaimo gyventojų santykį. 1890 m. duomenimis, trijų Mažosios Lietuvos miestų — Klaipėdos, Tilžės ir Įsručio — gyventojai sudarė 14,1% visų krašto žmonių, o iš jų mažlietuviai — tik apie 2%; vien tik šiauriniuose miestuose — Klaipėdoje, Šilutėje, Ragainėje, Tilžėje — mažlietuvių procentas buvo šiek tiek didesnis, tačiau neperšoko 5%. Beveik absoliutus miestų vokiškumas suformavo vokiečio-miestiečio ir mažlietuvių-valstiečio definiciją. Taip pat svarbu pažymėti, kad XIX a. dvarų ekonomijos (Gutswirtschaft) telkėsi vokiečių rankose, o mažlietuviai reprezentavo smulkiųjų valstiečių, ūkių samdomųjų darbininkų sluoksnį. Todėl galima išvesti dar vieną vokiečių ir mažlietuvių socialinio-ekonominio bendravimo liniją: vokietis — ponas, mažlietuvis — pavaldinys.

Silva Pocyte, *Mažlietuviai Vokietijos imperijoje 1871–1914*, Vilnius: Vaga, 2002, p. 73–74.